



Peer Reviewed Referred  
and UGC Listed Journal

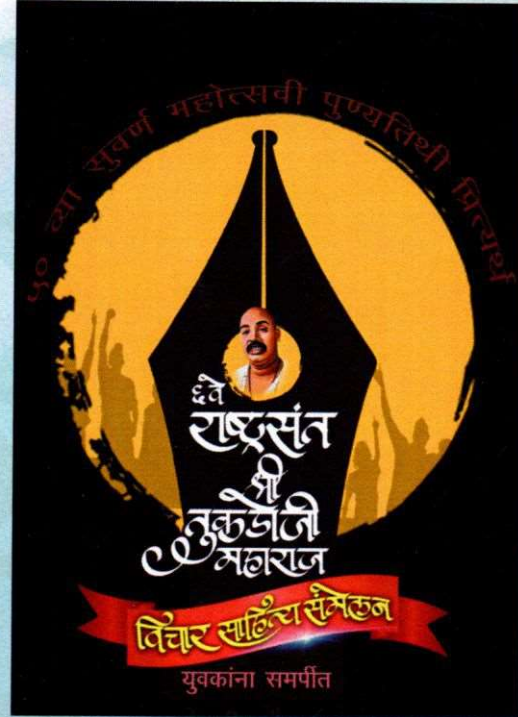


Volume - IX, Issue - I,  
January - March - 2020  
Marathi Part - IV

Impact Factor / Indexing  
2019 - 6.399  
[www.sjifactor.com](http://www.sjifactor.com)

An International  
Multidisciplinary  
Quarterly  
Research Journal

# AJANTA



**Ajanta Prakashan**

## ❧ CONTENTS OF MARATHI PART - IV ❧

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	ग्रामस्वच्छता व रामधून: एक ग्राम जागृतीची चळवळ प्रा. अचल प्रफुल गुजलवार	१-४
२	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे स्त्री शिक्षणातील योगदान प्रा. डॉ. गोकुल शामराव डामरे	५-८
३	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे जातिभेद निर्मुलनामध्ये योगदान प्रा. डॉ. विद्या धृव	९-११
४	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे शिक्षणातील योगदान प्रा. डॉ. सुषमा एम. गणोजे	१२-१५
५	राष्ट्रसंताच्या ग्रामगीतेतील जीवनमूल्ये विषयक विचार डॉ. अण्णा प्र. वैद्य	१६-२१
६	राष्ट्रसंताच्या भजनातून प्रगट होणारी राष्ट्रभक्ती प्रा. जगन्नाथ इंगोले	२२-२४
७	ग्रामगीता एक मानवीय संजीवनी प्रा. डॉ. कैलास रामकृष्ण नागुलकर	२५-२७
८	राष्ट्रीय चळवळीतील 'राष्ट्रसंत' डॉ. प्रियराज महेशकर	२८-३१
९	ग्रामगीतेतील उद्योगशिलता प्राचार्य श्रीकांत रामराव पर्वत	३२-३८
१०	राष्ट्रनिर्मितीत राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे सांगितिक योगदान प्रा. आर. एल. सरकटे	३९-४२
११	तुकडोजी महाराजांचे शैक्षणिक, आर्थिक, राजकीय, सामाजिक, धार्मिक कार्य, स्त्री विषयक कार्य प्रा. एस. एस. तायडे	४३-४८
१२	ग्रामगीतेतील जीवनमूल्ये प्रा. डॉ. निलिमा रा. शेरेकर (गोगटे)	४९-५३
१३	ग्रामगीतेतील उद्योगशीलता प्रा. अमृता पांडव	५४-५६

## ❧ CONTENTS OF MARATHI PART - IV ❧

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१४	राष्ट्रसंताने संगीतातुन जोपासलेला सामाजिक दृष्टीकोन ! प्रा. संतोष किसनराव खंडारे	५७-६०
१५	ग्रामगीतेतील जीवनविषयक मूल्ये प्रा. शुभांगी बोरेकर	६१-६४
१६	माणिक बंडुजी बम्हभट्ट ने वंदनीय राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज : एक जीवनप्रवास कविता मुकुंद मेशकर	६५-६८
१७	जगाच्या कल्याणा.... प्रा. डॉ. राहूल काशिनाथ एकबोटे	६९-७२
१८	राष्ट्रसंताच्या सामाजिक विचारांचे विश्लेषणात्मक अध्ययन प्रा. अमरिष एस. गावंडे	७३-७५
१९	संत तुकडोजी महाराज व वैज्ञानिक दृष्टिकोन डॉ. वसुधा वि. देव	७६-७९
२०	वंदनिय राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे भजनांच्या माध्यमातून भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यास मिळालेले महत्वपूर्ण योगदान श्री. विवेक संतोषराव चापके	८०-८३
२१	वंदनीय राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे स्त्री सबलीकरण व महिलोन्नती विषयक विचार प्रा. उदयसिंग दशरथ चव्हाण	८४-८७
२२	वं.राष्ट्रसंतांच्या इ अभंगातील तत्वज्ञान व संगीत प्रा. डॉ. धनश्री पांडे	८८-९२
२३	राष्ट्रसंतांची भाषा आणि प्रबोधक दृष्टी प्रा. डॉ. राजेश चवरे	९३-९७
२४	ग्रामगीतेतील जीवनमूल्ये प्रा. डॉ. पुरुषोत्तम गुणवंतराव पखाले	९८-१०१
२५	तुकडोजी महाराजांची भू - वैकुण्ठ संकल्पना प्रा. हेमलता आनंदराव उराडे	१०२-१०६
२६	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे सामाजिक विचार प्रा. डॉ. शरद जानराव वाघोळे	१०७-१११

## CONTENTS OF MARATHI PART - IV

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
२७	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे स्त्री विषयक विचार प्रा. आर. आर. पाटील	११२-११५
२८	ग्राम स्वच्छता व रामधून एक ग्राम जागृतीची चळवळ श्री. आर. एच. खंदारे	११६-११८
२९	राष्ट्रसंत पृथकता आणि विशेषता प्रा. डॉ. आनंद वसंत डुडूळ	११९-१२५
३०	राष्ट्रसंतांचे वैचारिक विश्व डॉ. अनमोल शेंडे	१२६-१३०
३१	राष्ट्रसंतांचे ग्रामिण विकासाबाबत विचार प्रा. डॉ. संतोष सदाशिवराव मिसाळ	१३१-१३३
३२	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांची ग्रामस्वराज्य संकल्पना रविंद्र चांगोजी मोहतुरे	१३४-१३७
३३	वंदनीय राष्ट्रसंतांचा संगीत विषयक दृष्टिकोन सतिश दगडूजी जमधाडे	१३८-१४०
३४	राष्ट्रसंतांचे युवकांना आवाहन प्रा. डॉ. हरिश्चंद्र माधवराव कामडी	१४१-१४४
३५	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे संगीतमय भजनांद्वारे समाज प्रबोधन प्रा. डॉ. सचिन सुरेशराव बंडगर	१४५-१४८
३६	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे सांगीतिक प्रयोग प्रा. संतोष ना. वावगे	१४९-१५०
३७	तुकडोजींच्या खंजेरी निनादातुन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा गुणगौरव प्रा. कु. प्रिती बी. इंगळे (वाकपांजर)	१५१-१५५
३८	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी सांगितलेले समाजव्यवस्थेचे अर्थव्यवहारावर परिणाम प्रा. विनायक दशरथ नाकतोडे	१५६-१५८

❧ CONTENTS OF MARATHI PART - IV ❧

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ
३९	तुकडोजी महाराजांचे आर्थिक विचार प्रा. डॉ. निता नन्दलाल तिवारी	१५९-१६०
४०	राष्ट्रसंतांच्या अभंगातील ज्ञानतत्व प्रा. डॉ. राजेंद्र मुंढे	१६१-१६२
४१	राष्ट्रसंतांचे खंजेरीच्या माध्यमातून समाजप्रबोधन प्रा. सुशील अण्णाजी वावरकर	१६३-१६४

## २९. राष्ट्रसंत पृथकता आणि विशेषता

प्रा. डॉ. आनंद वसंत डुडूल

मराठी विभाग प्रमुख, कला विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, चिखलदरा, जि. अमरावती.

आधुनिक काळ आणि मध्ययुगीन काळ यात महदअंतर आहे. धर्म व्यवस्थेची पोलादी पकड मध्ययुगात होती. साधारणतः प्रत्येक घटनेकडे प्रारब्ध म्हणून पाहण्याची वृत्ती मध्ययुगामध्ये होती. आधुनिक काळात राजेशाहीला लोकशाहीचा समर्थ पर्याय पुढे आला. व्यक्ति स्वातंत्र्य, व्यक्तिविकास याला महत्त्व आले. मानवी प्रयत्नांना प्रतिष्ठा प्राप्त झाली. मनुष्य सुसंघटित प्रयत्नाद्वारे भौतिक परिस्थितीत बदल करू शकतो हे सिद्ध झाले. इहलोक परलोक पृथक झाले. संसार केवळ दुःखमय आहे ही निवृत्तिप्रधान कल्पना मागे पडली. ऐतिक जीवन संपन्न व समृद्ध बनविणे शक्य आहे, हो विश्वासही उत्पन्न झाला.

राष्ट्रसंताचे काय आधुनिक काळातील असल्याने परमार्थप्रधान विचारांऐवजी ऐहिकताप्रधान विचार करणे त्यांना शक्य झाले. त्यांचे मोठेपण म्हणजे ऐहिक उत्कर्षलाच त्यांनी परमार्थिक उत्कर्ष मानले. परमार्थ व ऐहिकता त्यांनी एक केली. ऐहिक उत्थानासाठी एक सुसंगत, सुव्यवस्थीत व व्यवहार्य असा कार्यक्रम त्यांनी दिला.

### राष्ट्रसंताचा श्रमविचार

प्राचीन काळी कर्ता करविता ईश्वर होता आता त्याची जागी मनुष्याने घेतली म्हणून श्रमाला प्रतिष्ठित करण्याचे बहुमोल कार्य राष्ट्रसंतांनी केले. वैयक्तिक श्रमापेक्षा समुहाचे सुव्यवस्थित, नियोजित श्रम त्यांनी पुरस्कारिले. भगविद्गीतेमध्ये कर्मविचार आहे. हा कर्मविचार आत्मोद्धाराकरिता आहे.

पोटासाठी करणे काम । हे नव्हेत पुण्यपरिश्रम ।

उच्चारलेली जे सर्वाकम । त्यासी धर्म बोलती ।

तोची माणुसकीचे कर्म । जे दुस-यासाठी केले श्रम ।

एरव्ही पशुपक्षीही करीती उधम । आपुलाले ॥ (18/13)

मंदिरात ध्यान धारणा करण्याऐवजी रस्त्यावरील काटे झाडणे श्रेष्ठ व दुःखितांना प्रेमाने पाजलेले पाणी तीर्थ स्थळांहून श्रेष्ठ असल्याचा ते निवाडा देतात.

### श्रमातून श्रीमंती

उद्योग यंत्रेही निर्मावी । परदेशा भीक न मागावे ॥

आपणची करोनी भोगावी । वैभवे सारी ॥ (18/58)

‘उद्योगाचा सपाटा चालावा’ असे ते अपेक्षितात. प्रत्येकाने जोडधंदा करावा. आपले उत्पन्न वाढावे. जे जे शक्य आहे ते सर्व करावे, जे शक्य नाही ते शिकून घ्यावे. राष्ट्रसंतांना समृद्धी, श्रीमंतीचे वावगे नाही. फक्त ही समृद्धी समुहाची गावाची हवी असे ते सांगतात. भांडवल उभारणी करतांना केवळ श्रीमंतावर अवलंबून न राहण्याची सावधगिरीही ते दर्शवितात. गोरगरिबांच्या अल्पसंचयामधूनही भांडवल उभारणी होऊ शकते. या ग्रामनिधी द्वारा